

Grażyna Gzella

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID 0000-0002-9024-4601

**Dionizy Królikowski (1862–1836) – wielkopolski dziennikarz,
literat i tłumacz**

Dionizy Królikowski urodził się 3 kwietnia 1862 r. w Magnuszewicach, w ówczesnym powiecie pleszewskim, w rodzinie nauczyciela Józefa i Teodozji z domu Kolany¹. Z zawartego w 1861 r. małżeństwa Królikowskich na świat przyszła jeszcze w 1868 r. córka Władysława².

Przyszły redaktor wielu pism³ wydawanych w Wielkopolsce, na Śląsku i w Galicji małą maturę zdał w Królewskim Katolickim Gimnazjum w Ostrowie Wielkopolskim⁴, a potem, kontynuując tradycje rodzinne, ukończył Królewskie Seminarium Nauczycielskie w Paradyżu. W szkole tej, gdzie przebywał w latach 1880–1883, otrzymywał, przeznaczone dla ubogiej, zdolnej młodzieży, stypendium Towarzystwa Naukowej Pomocy im. Karola Marcinkowskiego. Edukację ukończył egzaminem na nauczyciela⁵. „Belferką”, jak napisano w „Dzienniku Poznańskim”⁶, trudnił się przez szereg lat, m.in. w Obrzycku Wielkopolskim, jednak we wrześniu 1889 r. przeniósł się do Poznania, bowiem „zamiłowanie spraw publicznych i wczesny pociąg do pióra przerzucają go na nową drogę – pracy społecznej i dziennikarskiej”⁷.

Długą listę gazet i czasopism redagowanych przez Królikowskiego otwiera utworzona 1 stycznia 1889 r. „Gazeta Poznańska”. W periodyku tym poruszano sprawy

1 Biogramy Dionizego Królikowskiego zob.: J. Jachowski, *Królikowski Dionizy (1862–1936)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław 1970, s. 367–368; S. Wróbel, *Królikowski Dionizy*, [w:] *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa 1983, s. 383–384; G. Gzella, *Dziennikarze i redaktorzy odpowiedzialni polskiej prasy Pomorza Nadwiślańskiego w okresie zaboru pruskiego. Słownik biograficzny*, Toruń 2018, s. 88–90.

2 Archiwum Państwowe w Poznaniu [dalej: APP], Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Ostrów (Wielkopolski), Akta urodzenia 1868, sygn. 80.

3 Jako autor wierszy i opowiadań, tłumacz, dziennikarz i pedagog Królikowski podpisywał swoje utwory pseudonimami: d.k.; (d.k.); D.K.; D.Kr.; Er-El.; Erel; (k); (k.); kr.; (kr.); Kr – zob. *Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r.*, t. 4: A–Ż, Wrocław 1996, s. 347.

4 *Nauczyciele i wychowankowie gimnazjum ostrowskiego w okresie zaborów 1845–1918/1919*, Ostrów Wielkopolski 2003, s. 153.

5 D. Gućia, *Stypendyści Towarzystwa Naukowej Pomocy im. Karola Marcinkowskiego 1841–1909*, Mnichowo–Poznań 2017, s. 191.

6 Dr W. B., *Poeta –dziennikarz*, „Dziennik Poznański” 1933, nr 113, s. 2.

7 *Jubileusz D. Królikowskiego*, „Kurier Poznański” 1928, nr 84, s. 5.

polskiego przemysłu, rolnictwa i rzemiosła, pisano o wychowaniu dzieci, przyczynach braku oświaty w społeczeństwie, podawano rady, jak „podźwignąć się z upadku”. Redakcją gazety Królikowski zajmował się od nr 219 z września 1889 r. do 28 czerwca 1890 r.⁸

Już na przełomie czerwca i lipca 1890 r. opuścił Poznań i znalazł zatrudnienie w Raciborzu, gdzie Jan Karol Maćkowski stworzył „Nowiny Raciborskie”, pierwszą polskojęzyczną gazetę na terenie miasta. Królikowski podpisywał periodyk jako redaktor główny i odpowiedzialny, najczęściej zastępując Maćkowskiego, gdy ten przebywał w więzieniu za przestępstwa prasowe⁹. Redagował pismo od nr 52 z 2 VII do nr 101 z 20 XII 1890 r., od nr 81 z 11 VII do nr 92 z 5 VIII 1893 r. i od nr 139 z 23 XI 1893 r. do nr 33 z 17 III 1894 r. Jako redaktor „Nowin Raciborskich” Królikowski brał udział w spotkaniach Towarzystwa Polsko-Górnośląskiego, podczas których wygłaszał referaty, między innymi relacjonował swoje wrażenia z podróży¹⁰.

Po pierwszym półrocznym pobycie w Raciborzu Królikowski związał się z redakcją „Gwiazdki Cieszyńskiej” i pracował w niej jako współredaktor przez pierwsze sześć miesięcy 1891 r.¹¹ Kolejne miesiące tego roku spędził w Czadcy na Słowacji, w redakcji czasopism księdza Stanisława Stojałowskiego („Wieniec”, „Pszczółka”, „Polak”)¹².

W 1893 r. przebywał w Wiedniu jako korespondent prasowy, zetknął się tam z przedstawicielami narodów słowiańskich zamieszkałych w monarchii habsburskiej, ich językami, życiem politycznym, kulturalnym i literackim. Zagadnienia te w przyszłości zdominowały krąg jego zainteresowań, poznawał kolejne języki słowiańskie, kraje, ludzi. Podczas podróży nawiązywał liczne kontakty, a zdobytą wiedzę przynosił na papier, zapoznając czytelników wielu polskich gazet i czasopism z problemami słowiańszczyzny. Wspominając, stwierdził: „W czasach wiedeńskich zarabiałem tak mało, że nie starczyło na wynajęcie pokoju. Dzień spędzałem w redakcji, a noc w podmiejskim pociągu, śpiąc na twardej ławce wagonu”¹³.

Po opuszczeniu Wiednia i krótkim pobycie w Raciborzu Królikowski związał się z redakcją krakowskiego „Kuriera Polskiego”, a w połowie 1894 r. przyjechał do Lwowa¹⁴. Jako wykształcony nauczyciel zatrudnienie na stanowisku praktykan-

8 W *Bibliografii historii Polski XIX i XX wieku*, t. 3: 1865–1918, vol. 2, Warszawa 2010, s. 55 podano, że Królikowski redaktorem „Gazety Poznańskiej” był do 10 VII 1890 r. Jednak jest to niemożliwe, bowiem 2 VII podpisał jako redaktor odpowiedzialny nr 52 „Nowin Raciborskich”. Datę 28 VI 1890 r. przyjęto za: S. Karwowski, *Historia Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, t. 2, Poznań 1919, s. 488.

9 J. Glensk, „Nowiny Raciborskie” w latach 1889–1904. Szkic monograficzny, Katowice 1970, s. 334–335.

10 Tamże, s. 264.

11 Tamże, s. 306. Współpracę z Pawłem Stalmachem Królikowski potwierdził w rozmowie z Mieczysławem Dereżyńskim w 1936 r. Zob.: M. Dereżyński, *Ostatni romantyk wielkopolski. Ze wspomnień o D. Królikowskim*, „Wici Wielkopolskie” 1936, nr 4, s. 30. Zob. też: J. Koller, *Dionizy Królikowski*, „Dziennik Poznański” 1928, nr 43, s. 2.

12 J. Koller, dz. cyt., s. 2; M. Dereżyński, dz. cyt., s. 30.

13 M. Dereżyński, dz. cyt., s. 30.

14 *Przyjechali do Lwowa*, „Dziennik Polski” 1894, nr 184, s. 3; *Przyjechali do Lwowa*, „Gazeta Lwowska” 1894, nr 151, s. 6.

ta znalazł w szkole im. Adama Mickiewicza (1895–1896), a potem w szkole im. Elżbiety (początek 1897 r.). Jako znany dziennikarz pracował w redakcjach „Przeglądu” i „Dziennika Polskiego”, współpracował z redakcją „Słowa Polskiego”. Już w 1894 r., zaraz po przybyciu do Lwowa, zamieścił we lwowskim tygodniku „Szkoła” artykuł o szkolnictwie skandynawskim, w następnym roku opublikował w tym czasopiśmie kolejne swoje teksty, w których przybliżył czytelnikom treści zawarte w pracach czeskich pedagogów¹⁵. W kwietniu 1896 r. zaczął wydawać tygodnik „Czasopismo Pedagogiczne”¹⁶. O celach periodyku napisano:

„Czasopismo Pedagogiczne” jest pismem naukowym i obejmuje wszystkie działy umiejętności pedagogicznej. Mając na uwadze, że pedagogia główne zastosowanie znajduje w szkolnictwie ludowym, dążyć będzie pismo do tego, aby nauczycielstwu ludowemu być pomocnym w pracy nad dalszym wykształceniem ogólnym i zawodowym¹⁷.

Łącznie ukazało się 9 numerów tego pedagogicznego czasopisma. Gdy 1 kwietnia 1897 r. wybuchła wojna grecko-turecka, Królikowski, z ramienia redakcji „Słowa Polskiego”, został korespondentem wojennym. Odwiedził w tym czasie Albanie, Macedonię, przebywał przez pewien czas w Salonikach¹⁸. Prawdopodobnie w końcu 1897 r. na krótko powrócił do Lwowa, ale już wkrótce znalazł się w Poznaniu i w Toruniu.

Podczas pobytu w Krakowie Królikowski poznał Jana Brejskiego kierującego od 1894 r. periodykami wydawanymi w Toruniu. Prawdopodobnie za jego namową trafił do miasta Kopernika i zajął się redagowaniem kilku pism. Redaktorem odpowiedzialnym „Gazety Toruńskiej” był w numerach 178–187 z 1898 r., od nr. 230 z 1898 do 47 z 1899, od nr. 105 z 1900 do nr. 59 z 1901 r., w nr. 74–301 z 1902 r. oraz w nr. 1–31, 33–129, 131–251 z 1903 r. W tym czasie był też redaktorem toruńskiej „Gazety Codziennej” (od nr. 185 z 1898 r.) oraz przeznaczonego dla wsi „Przyjaciela” (od nr. 95 z 1898 r.). Podpisywał też liczne dodatki do gazet toruńskich: „Przewodnik Naukowy i Literacki”, „Szkółkę Polską”, „Rodzinę Chrześcijańską”, „Gospodarza”, „Kupca i Przemysłowca”, „Ogrodnika i Pszczelarza”. Pracując w Toruniu, wszedł w skład pierwszego zarządu i został pierwszym dyrygentem w Towarzystwie Śpiewu „Lutnia”, prowadził też Kółko Śpiewacze w Towarzystwie Młodych Przemysłowców¹⁹.

Przerwy podczas pracy w Toruniu związane były z wyjazdami do Poznania i krótkimi okresami zatrudnienia w „Orędowniku” (od nr. 50 z 1899 do nr. 75 z 1900 r.) i „Kurierze Poznańskim” (od nr. 127 z 1901 do nr. 126 z 1902 r.). Czytelników „Gazety Toruńskiej” informowano:

15 A. Wałęga, *Pedagogika specjalna jako przedmiot zainteresowania współpracowników lwowskiej „Szkoły” (w II połowie XIX wieku)*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2020, nr 43, s. 59.

16 J. Wojtal, *Lwowskie „Czasopismo Pedagogiczne” z 1896 r. – propagator polityki narodowej*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1984, t. 27, s. 92–97.

17 Cyt. za: tamże, s. 93.

18 J. Koller, dz. cyt., s. 2.

19 T. Zakrzewski, *Dzieje Towarzystwa Śpiewu „Lutnia” w Toruniu pod zaborem pruskim 1898–1920*, „Rocznik Toruński” 1975, t. 10, s. 172, 175.

- Redakcję „Orędownika” z dniem 1 III objął Dionizy Królikowski, dotychczasowy współpracownik „Gazety Toruńskiej”²⁰.
- Pan Dionizy Królikowski wyjechał na stałe do Poznania²¹.
- Pan Dionizy Królikowski znany naszym czytelnikom redaktor, po dłuższej nieobecności powrócił do Torunia i wstąpił do redakcji naszego pisma²².

Ostatecznie w 1904 r. redaktor na stałe wyjechał do Poznania. Podczas rozmowy z Mieczysławem Dereżyńskim Królikowski wspominał o pracy w „Dzienniku Berlińskim”²³ (po opuszczeniu „Gazety Toruńskiej”). Wydaje się to jednak mało prawdopodobne, bowiem od początku 1904 r. związany był z redakcją poznańskiego „Przemysłowca”. Być może był tylko współpracownikiem istniejącej od 1897 r. gazety, wysyłał swoje teksty do tego pisma i czuł się instytucjonalnie związany z berlińską redakcją.

„Przemysłowiec” to tygodnik dla polskiego rzemiosła, przemysłu i handlu, organ Związku Towarzystw Przemysłowych w Poznaniu. Redaktorem odpowiedzialnym Królikowski był od nr. 14 z 2 I 1904 r. Teodor Filipowicz, oceniając redaktorów „Przemysłowca”, o Królikowskim napisał:

znany dziennikarz, przedtem nauczyciel, poliglota, marzyciel, teoretyk, słaby w propagandzie. Spóźniał się z robotą dla „Przemysłowca” wskutek innych swych zajęć stale. Nie był pomysłowy w wyższej mierze. Zresztą zacny obywatel, któremu ani kwestia, ani dola rzemieślnicza nie była obojętna. W całości: typowa natura słowiańska²⁴.

Mimo tej krytyki Filipowicz uznał, że spośród redaktorów największe zasługi dla „Przemysłowca” i rzemiosła miał Królikowski.

Gazetą, z którą najdłużej związany był Królikowski, był „Dziennik Poznański”. Pierwszy numer tego periodyku jako redaktor odpowiedzialny podpisał 1 X 1904 r. (nr 225), a członkiem redakcji był przez ponad 20 lat (współtworzył dział polityczny)²⁵. Józef Winiewicz w swych wspomnieniach o Królikowskim napisał między innymi: „On jeden przeglądał dzień w dzień parę pism zagranicznych, w tym kopenhaski dziennik «Berlingske Tidende»; z zaczerpanych z tych źródeł wiadomości komponował zręcznie ciekawe doniesienia: «Od własnego korespondenta»”²⁶. Wielkopolski redaktor angażował się również w tworzenie innych czasopism, w których występował jako redaktor naczelny bądź odpowiedzialny. Dnia 1 X 1906 r. zredagował pierwszy numer miesięcznika poświęconego pieśni polskiej pt. „Śpiewnik” (pismo ukazywało się

20 *Wiadomości z naszych i dalszych stron*, „Gazeta Toruńska” 1899, nr 28.

21 *Toruń i okolica*, „Gazeta Toruńska” 1901, nr 63.

22 *Toruń i okolica*, „Gazeta Toruńska” 1902, nr 64.

23 M. Dereżyński, dz. cyt., s. 30.

24 T. Filipowicz, *Moje wspomnienia*, Poznań 1933, s. 84–85.

25 *Do naszych czytelników*, „Dziennik Poznański” 1926, nr 42.

26 J. Winiewicz, *Co pamiętam z długiej drogi życia*, Poznań 1985, s. 51.

do września 1907 r.)²⁷. Jako redaktor odpowiedzialny przygotowywał organ Towarzystwa Łowieckiego w Poznaniu zatytułowany „Łowiec Wielkopolski” (nr 1–12 z 1913 r.), w latach 1919–1920 był redaktorem „Tygodnika Nauczycielstwa Polskiego” organu Związku Dzielnicowego Stowarzyszeń Nauczycieli Polaków²⁸, od nr. 47 z 20 XI 1921 r. do nr. 8 z 25 III 1923 r. redagował „Głos Wielkopolanek” tygodnik „społeczno-narodowy dla kobiet wszystkich stanów”, w tym samym czasie (20 XI 1921) podjął współpracę z redakcją ilustrowanego tygodnika społeczno-narodowego „Praca”, od nr. 49 z 4 XII 1921 r. do nr. 9 z 4 III 1923 r. był redaktorem tygodnika „Gwiazda”. W 1921 r. związany był jakiś czas z redakcją „Gazety Poznańskiej”, wydawanego w tym mieście organu Zjednoczenia Mieszkańskiego²⁹. W 1926 r. zredagował kilka numerów miesięcznika „Szkoła Zawodowa”, który był organem Stowarzyszenia Nauczycieli i Przyjaciół Doksztalających Szkół Zawodowych³⁰.

Podczas pobytu w Poznaniu Królikowski powrócił do pracy pedagogicznej. Przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości był kierownikiem kursów języka i literatury polskiej dla młodzieży handlowej oraz nauczycielem języka polskiego na kursach dla młodzieży rzemieślniczej, a w 1920 r. był pedagogiem w seminarium nauczycielskim³¹.

Redagując tak wiele gazet i czasopism, Królikowski na ich łamach publikował swoje teksty, poruszając w nich tematy zgodne nie tylko z charakterem periodyków, ale również prezentujące różnorodne zainteresowania redaktora. Ponadto jego artykuły odnaleźć można w innych wydawnictwach ciągłych tego okresu. Królikowski był też autorem kilku książek. Niestety ten różny i obszerny dorobek publicystyczny, rozproszony po wielu pismach, nie jest możliwy dziś do odtworzenia i bibliograficznego ujęcia. O jego pisarstwie J. N. K. napisał:

Wszystkie jego artykułiki owiane oddechem polskich pól, lasów tak i siół są piękne w formie, o stylu prostym jak jego życie i równie wzniosłym a niosą z sobą tyle wdzięku, barwy tonów, że choć przez moment krótki pozwalają wytchnąć duszy zmęczonej, zawrotnym tempem życia i przeżyć chwilę spokoju i tchnąć w nią jakąś nową siłę³².

27 *Polska*, „Gazeta Toruńska” 1906, nr 235.

28 Zastąpił go na tym stanowisku Józef Kużaj, bowiem wydawca nie był zadowolony z aktywności redakcyjnej Królikowskiego. Zob.: *Komisja Redakcyjna*, „Tygodnik Nauczycielstwa Polskiego” 1921, nr 1–2, s. [2].

29 APP, Starostwo grodzkie miasta Poznania, sygn. 269.

30 D. Kocurek, *Problematyka szkolnictwa zawodowego i doksztalającego w miesięczniku „Szkoła Zawodowa” w latach 1926–1935*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” 2020, nr 2(11), s. 255.

31 *Ś.p. Dionizy Królikowski. Nestor dziennikarzy Wlkp.*, „Kurier Poznański” 1936, nr 101.

32 J. N. K., *Dyonizy Królikowski poeta Słowiańszczyzny*, [w:] *Jednodniówka słowiańska*, Poznań 1936, s. 7.

W swych tekstach wielkopolski dziennikarz poruszał sprawy dotyczące literatury³³, oświaty³⁴, sztuki³⁵ i kultury³⁶, wiele miejsca poświęcał sprawom rzemiosła³⁷, w którym widział podstawy dla rozwoju polskiego przemysłu. Jednak częste wyjazdy do państw słowiańskich³⁸ i kontakty z tamtejszym światem dziennikarskim spowodowały, że Królikowski cieszył się opinią najlepszego znawcy krajów słowiańskich. Publikował artykuły poświęcone literaturze tych państw³⁹, na łamach miesięcznika księży Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej „Unitas” poruszał sprawy dotyczące duchowieństwa słowiańskiego⁴⁰, także jedną ze swych książek poświęcił Słowianom⁴¹.

Królikowski władał kilkoma językami, w tym czeskim⁴², co było czymś wyjątkowym w tamtym czasie⁴³ i zaowocowało licznymi przekładami. Autorami z krajów słowiańskich, których utwory przełożył i opublikował, byli m.in.: Ksaver Šandor Gjalski⁴⁴, František Langer⁴⁵, Laza K. Lazarević⁴⁶, Branislav Nušić⁴⁷, Ołeksandr Ołeś⁴⁸,

33 Zob. np.: D. Królikowski, *Mieszczanstwo i lud w literaturze polskiej*, [w:] *Kalendarz przemysłowy na rok 1890*, Poznań 1890, s. 63–74; tenże, *Jerzy Brandes w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, „Literatura i Sztuka” dod. do „Dziennika Poznańskiego” 1912, nr 8, s. 123–125.

34 Zob. np.: tenże, *Dzieci głuchonieme i szkoła ludowa*, „Szkoła” 1896, nr 48, s. 485–486.

35 Zob. np.: tenże, *Futuryzm w sztuce*, „Głos Wielkopolanek” 1921, nr 43, s. [1–2].

36 Zob. np.: tenże, *Teatr Polski w Poznaniu*, [w:] *Książka jubileuszowa „Dziennika Poznańskiego” 1859–1909*, Poznań 1909, s. 203–210.

37 Zob.: tenże, *Rzemieślnik niemiecki w Poznaniu*, „Praca” 1899, nr 19, s. 484. Królikowski jest autorem kilku wydawnictw zwartych poświęconych tym kwestiom. Zob. *O wychowaniu dzieci rzemieślników*, Poznań 1901; *Kwestia rzemieślnicza jako kwestia społeczna*, Poznań 1908; *Książka dla młodzieży rzemieślniczej*, Poznań 1911 (kolejne edycje 1923, 1925, 1927, 1930).

38 Tenże, *Z wędrówek dziennikarza po Bałkanach*, „Dziennik Poznański” 1931, nr 96.

39 Zob. np.: tenże, *Z najnowszej literatury słowackiej*, „Dziennik Poznański” 1931, nr 8; tenże, *Narodowe pieśni słowiańskie*, „Tęcza” 1934, nr 9, s. 50.

40 Zob. np.: tenże, *Prace organizacyjne duchowieństwa czeskiego*, „Unitas” 1909, t. 1, s. 25–37, 75–84, 156–165; tenże, *Duchowieństwo słowiańskie i jego praca społeczno-narodowa*, „Unitas” 1909, t. 2, s. 354–359.

41 Tenże, *Słowianie południowi*, Poznań 1908.

42 W jednym ze wspomnieniowych artykułów napisano, że tłumaczył poetów czeskich, rosyjskich, serbskich, łużyckich, ukraińskich, słowackich, słoweńskich i bułgarskich. *Ś.p. Dionizy Królikowski. Nestor dziennikarzy...*

43 W. Molik, *Wielkopole w obliczu czeskiego ruchu narodowego w XIX i na początku XX wieku*, [w:] *Problemy narodowościowe Europy Środkowo-Wschodniej w XIX i XX wieku*, red. A. Czubiński, P. Okulewicz, T. Schramm, Poznań 2002, s. 127.

44 K. Š. Gjalski, *Nokturn*, Poznań 1923.

45 Zob. np.: F. Langer, *Handlarz snów*, „Dziennik Poznański” 1924, nr 192, nr 193.

46 Zob. np.: L. K. Lazarević, *Dzwon na jutrznię*, „Dziennik Poznański” 1928, nr 100.

47 Zob. np.: B. Nušić, *Analfabeta*, „Dziennik Poznański” 1931, nr 20.

48 Zob. np.: O. Ołeś, *Astry*, „Głos Wielkopolanek” 1921, nr 43, s. [4].

Veljko Petrović⁴⁹, Svetislav Stefanović⁵⁰, Svetozár Hurban-Vajansky⁵¹, Julius Zeyer⁵², Jovan Jovanović Zmaj⁵³. W 1931 r. przetłumaczył „Szpiega Wilhelma II”, angielską powieść Valentine Williams⁵⁴.

Wielkopolski redaktor pisał również wiersze, które odnaleźć można w wielu czasopismach. *Nokturn*, opublikowany w prasie poznańskiej, w 1922 r. trafił nawet na łamy „Dziennika Chicagoskiego” [!]⁵⁵. Był też autorem powieści *Obrona Głogowa* wydrukowanej na łamach „Nowin Raciborskich”⁵⁶ oraz sztuki *Ewunia* wystawianej w poznańskim Teatrze Polskim⁵⁷.

Królikowski czynnie uczestniczył w życiu dziennikarskich stowarzyszeń zawodowych. Gdy 8 VII 1905 r. powstało Towarzystwo Dziennikarzy i Literatów Polskich na Rzeszę Niemiecką wszedł w skład pierwszego tymczasowego zarządu tej organizacji, w maju 1914 r. został członkiem zarządu Koła Redaktorów, w kolejnych latach, już w Polsce niepodległej działał w Syndykacie Dziennikarzy Wielkopolskich⁵⁸. Ta ostatnia organizacja 21 II 1928 r. nadała mu członkostwo honorowe i zorganizowała uroczystości jubileuszowe z okazji 40-lecia pracy dziennikarskiej⁵⁹.

Wielkopolski dziennikarz był też członkiem założycielem Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania i członkiem zarządu tej instytucji od 14 XII 1922 do 30 III 1925 r.⁶⁰, członkiem honorowym Izby Rzemieślniczej, członkiem zarządu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Poznaniu i członkiem Towarzystwa Polsko-Jugosłowiańskiego⁶¹.

49 Zob. np.: V. Petrović, *Obyśmy nigdy nie byli się znali*, „Przegląd Polsko-Jugosłowiański” 1935, nr 3, s. 3.

50 Zob. np.: S. Stefanović, *Pieśń czarów*, „Przegląd Polsko-Jugosłowiański” 1935, nr 8, s. 8.

51 Zob. np.: S. Hurban-Vajansky, *Druciarz*, „Piast” dodatek do „Dziennika Kujawskiego” 1935, nr 12, s. 7.

52 Zob. np.: J. Zeyer, *Oczy królewicza*, [w:] *Zbiór najpiękniejszych nowel słowiańskich*, Szamotuły [1931].

53 Zob. np.: J. Jovanović Zmaj, *Kwiat mirtowy*, „Przegląd Polsko-Jugosłowiański” 1935, nr 12, s. 2.

54 V. Williams, *Szpieg Wilhelma II*, Szamotuły 1931.

55 D. Królikowski, *Nokturn*, „Dziennik Chicagoski” 1922, nr 12.

56 Dr W. B., *Poeta – dziennikarz...*

57 *Teatr Polski*, „Postęp” 1914, nr 1, s. 3.

58 W. Molik, *Towarzystwo Dziennikarzy i Literatów Polskich na Rzeszę Niemiecką 1905–1918*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1982, z. 3–4, s. 44–45, 51; *Kronika poznańska i krajowa*, „Gazeta Powszechna” 1922, nr 238, s. 2.

59 *Wiadomości z bliska i z daleka*, „Gazeta Polska” 1928, nr 43, s. 2; *Uczczenie dziennikarza-jubilate*, „Ilustracja Poznańska” 1928, nr 9, s. [3]; *Czterdziestoletni jubileusz pracy dziennikarskiej*, „Przegląd Graficzny i Papierniczy” 1928, nr 8, s. 60.

60 *Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania*, „Kronika Miasta Poznania” 1923, nr 1, s. 18; *Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania*, „Kronika Miasta Poznania” 1925, nr 4, s. 87.

61 Ś.p. Dionizy Królikowski. *Nestor dziennikarzy...*; [Nekrolog], „Dziennik Poznański” 1936, nr 51.

Józef Winiewicz, przybliżając postać Królikowskiego, wspominał, że tenże „nie bez dumy opowiadał o swoim współdziale w tworzeniu i budowie Teatru Polskiego w Poznaniu oraz o mozolnych wysiłkach założenia poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych i wybudowania dla niego obszernego pawilonu wystawowego”⁶².

Dnia 4 sierpnia 1907 r. w kościele w Siedleminie (powiat Jarocin) Dionizy Królikowski ożenił się ze Stefanią z domu Królikowską z Sulmierzyc⁶³. Małżeństwo pozostało bezdziejne, a 19 XII 1927 r. wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu związek został rozwiązany⁶⁴.

Twórczość, pracę i działalność Królikowskiego doceniono za jego życia. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu „Polonia Restituta”, Orderem Świętego Sawy (Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców), Orderem Lwa Białego (Republika Czeska)⁶⁵.

Ostatnie dni swego życia Królikowski spędził samotnie w poznańskim zakładzie dla starców im. Bergera. Paraliż, który przeszedł, uniemożliwił mu chodzenie i pisanie. Zmarł 28 II 1936 r., pochowany został w Poznaniu na cmentarzu przy ulicy Bukowskiej (nieistniejącym już dzisiaj). Ksiądz Nikodem Lubomir Cieszyński nad grobem dziennikarza powiedział: „Królikowski był rzadko u nas spotykanym typem urodzonego podróżnika i poligloty, szermierza kultury i jedności słowiańskiej, a jednocześnie człowiekiem wytrwałej, szarej pracy”⁶⁶.

Bibliografia

- Bibliografia historii Polski XIX i XX wieku*, t. 3: 1865–1918, vol. 2, Warszawa 2010.
- Dereżyński M., *Ostatni romantyk wielkopolski. Ze wspomnień o D. Królikowskim*, „Wici Wielkopolskie” 1936, nr 4, s. 29–31.
- Filipowicz T., *Moje wspomnienia*, Poznań 1933.
- Glensk J., „*Nowiny Raciborskie*” w latach 1889–1904. *Szkic monograficzny*, Katowice 1970.
- Gucia D., *Stypendyści Towarzystwa Naukowej Pomocy im. Karola Marcinkowskiego 1841–1909*, Mnichowo–Poznań 2017.
- Gzella G., *Dziennikarze i redaktorzy odpowiedzialni polskiej prasy Pomorza Nadwiślańskiego w okresie zaboru pruskiego. Słownik biograficzny*, Toruń 2018.
- Jachowski J., *Królikowski Dionizy (1862–1936)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław 1970, s. 367–368.
- J. N. K., *Dyonizy Królikowski poeta Słowiańszczyzny*, [w:] *Jednodniówka słowiańska*, Poznań 1936, s. 7–8.
- Karwowski S., *Historia Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, t. 2, Poznań 1919.

62 J. Winiewicz, dz. cyt., s. 51.

63 *Wiadomości miejscowe i potoczne*, „Kurier Poznański” 1907, nr 178; *Z urzędu stanu cywilnego*, „Dziennik Poznański” nr 178 z 6 VIII 1907; *Polska*, „Gazeta Toruńska” 1907, nr 179.

64 APP, Akta miasta Poznania. Kartoteka ewidencji ludności 1870–1931, sygn. 14680.

65 *Ś.p. Dionizy Królikowski. Nestor dziennikarzy...*

66 *Zwłoki ś.p. Dionizego Królikowskiego odprowadzone na wieczny spoczynek*, „Dziennik Poznański” 1936, nr 53, s. [4].

- Kocurek D., *Problematyka szkolnictwa zawodowego i kształcącego w miesięczniku „Szkoła Zawodowa” w latach 1926–1935*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” 2020, nr 2(11), s. 252–263.
- Molik W., *Towarzystwo Dziennikarzy i Literatów Polskich na Rzeszę Niemiecką 1905–1918*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1982, z. 3–4, s. 43–55.
- Molik W., *Wielkopolanie wobec czeskiego ruchu narodowego w XIX i na początku XX wieku*, [w:] *Problemy narodowościowe Europy Środkowo-Wschodniej w XIX i XX wieku*, red. A. Czubiński, P. Okulewicz, T. Schramm, Poznań 2002, s. 119–133.
- Nauczyciele i wychowankowie gimnazjum ostrowskiego w okresie zaborów 1845–1918/1919*, Ostrów Wielkopolski 2003.
- Wałęga A., *Pedagogika specjalna jako przedmiot zainteresowania współpracowników lwowskiej „Szkoły” (w II połowie XIX wieku)*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2020, nr 43, s. 45–66.
- Winiewicz J., *Co pamiętam z długiej drogi życia*, Poznań 1985.
- Wojtal J., *Lwowskie „Czasopismo Pedagogiczne” z 1896 r. – propagator polityki narodowej*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1984, t. 27, s. 91–149.
- Wróbel S., *Królikowski Dionizy*, [w:] *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa 1983, s. 383–384.
- Zakrzewski T., *Dzieje Towarzystwa Śpiewu „Lutnia” w Toruniu pod zaborem pruskim 1898–1920*, „Rocznik Toruński” 1975, t. 10, s. 169–210.

Dionizy Królikowski (1862–1936) – Greater Poland journalist, writer and translator

Abstract

Dionizy Królikowski (1862-1936), a Poznań journalist and writer, was the editor of many newspapers and magazines published on the Polish territories under Prussian rule, in Silesia and Galicia. Knowing Slavic languages and relations prevailing in individual countries, he translated and disseminated works of authors from these countries. He published his own works in periodicals and monographs.

Keywords: Królikowski Dionizy; journalist, Prussian partition, Greater Poland, 1862–1936.